

ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ, ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ, ՄՇԱԿՈՒՑԹԻ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
«ՎԱՆԱԶՈՐԻ Հ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Հաստատված է ամբիոնի նիստում

_____ Պատմության
ամբիոնի անվանումը

Ամբիոնի վարիչ Ֆ. Վ. Մովսիսյան /Ա.Ա.Հ/

Արձանագրություն № 7

« 20 » դեկտեմբերի 2023 թ.

Պ/բ-035 Հայկական հարցի և Հայոց Ցեղասպանության պատմություն
ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ

Դասիչ, դասընթացի անվանում

ՈՒՍՈՒՄՆԱՄԵԹՈՂԱԿԱՆ ՓԱԹԵԹ

Մասնագիտություն՝

011401.00.6 Մասնագիտական
մանկավարժություն /Պատմություն
/դասիչ, մասնագիտության լրիվ անվանումը/

Կրթական ծրագիր՝

011401.18.6 «Պատմություն»
/դասիչ, կրթական ծրագրի լրիվ անվանումը/

Որակավորման աստիճան՝

բակալավր
/բակալավր, մագիստրատուրա/

Ամբիոն՝

Պատմություն
/ամբիոնի լրիվ անվանումը/

Ուսուցման ձևը՝

հեռակա
/առկա, հեռակա/

Կուրս/կիսամյակ

հեռակա 5-րդ կուրս, 1-ին կիսամյակ

Դասախոս(ներ)՝

Հենրի Մատինյան
/անուն, ազգանուն/

Էլ. հասցե/նեյր henri.matinyan@gmail.com

Վանաձոր- 2023թ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1.	Դասընթացի դերը և տեղը կրթական ծրագրում	3
2.	Դասընթացի նպատակը և խնդիրները	3
3.	Դասընթացին մասնակցելու նախնական մուտքային գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները	4
4.	Դասընթացի կրթական վերջնարդյունքները
5.	Դասընթացի դերը կրթական ծրագրի շրջանավարտների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևավորման հարցում ըստ աշխատաշուկայի պահանջների
6.	Դասընթացի ծավալը, ուսումնական աշխատանքի տեսակները, արդյունքների ամփոփման ձևերը
7.	Ուսումնական աշխատանքները տեսակները
8.	Դասավանդման մեթոդներ.....	...
9.	Ուսումնառության մեթոդները
10.	Դասընթացի համառոտ բովանդակությունը, ուսումնական աշխատանքի ծավալը
11.	Ուսումնամեթոդական գրականության ապահովման քարտ.....	...
12.	Դասընթացի ուսումնամեթոդական քարտ.....	...
12.1.	Դասախոսությունների ուսումնամեթոդական քարտ	...
12.2.	Գործնական աշխատանքների /սեմինար պարապմունքների ուսումնամեթոդական քարտ.....	...
12.3.	Լաբորատոր աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ.....	...
12.4.	Ինքնուրույն աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ
13.	Դասընթացի նյութատեխնիկական միջոցների ապահովում.....	...
14.	Գնահատում.....	...
14.1.	Ուսանողների գիտելիքների ստուգում.....	...
14.2.	Հարցաշար.....	...
14.3.	Գնահատման չափանիշներ.....	...
15.	Դասընթացի համառոտ նկարագրիչ.....	...

ԲԱՑԱՏՐԱԳԻՐ

1. Դասընթացի դերը և տեղը կրթական ծրագրում¹.

«Հայկական հարցի և Հայոց Ցեղասպանության պատմություն» դասընթացը կարևորվում է պատմության բնագավառում մասնագետների պատրաստման գործընթացում, ներառված է **011401.18.6** «պատմություն» կրթական ծրագրի ուսումնական պլանի «Հատուկ մասնագիտական» կրթամասում:

2. Դասընթացի նպատակը և խնդիրները.

2.1. Դասընթացի նպատակն է՝

- Հայկական հարցի զարգացման օրինաչափությունների վերաբերյալ գիտելիքների փոխանցում ուսանողներին:
- Հայոց Ցեղասպանության և աշխարհում տեղի ունեցած այլ ցեղասպանությունների հետազոտության շրջանակներում հմտությունների և կարողությունների ձևավորում ուսանողների մոտ:
- Պատմական համանման իրադարձությունների, երևույթների էական, տարբերիչ առանձնահատկությունները բացահայտելու, համեմատության և վերլուծելու ունակությունների ձեռքբերում ուսանողների կողմից:
- Պատմական իրադարձությունները վերլուծելու կարողությունների ձևավորում տարբեր իրավիճակներում:

2.2. Դասընթացի խնդիրներն են՝

- Սովորեցնել Հայկական հարցի և Հայոց ցեղասպանության տեսական հիմքերը:
- Բացատրել Հայկական հարցի առաջացման պատճառները, Հայոց Ցեղասպանության ծրագրի նպատակները, պատմական իրադարձությունների զարգացման օրինաչափությունները:
- Ամրապնդել ուսանողների կողմից ձեռքբերված տեսական գիտելիքները քննարկումներով և բանավեճերով:
- Սովորեցնել ուսանողներին կատարել տվյալ ժամանակաշրջանին և պատմական միջավայրին բնորոշ հետազոտություններ, վերլուծություններ և կատարել եզրահանգումներ, ըստ արդյունքների:
- Սովորեցնել ուսանողներին վերլուծել միջազգային տերությունների վերաբերմունքի առանձնահատկությունները Հայկական հարցի համատեքստում, ըստ ժամանակի և շահի փոփոխության:

3. Դասընթացին մասնակցելու նախնական մուտքային գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները:

«Հայկական հարցի և Հայոց Ցեղասպանության պատմություն» դասընթացին մասնակցելու կարևոր նախապայման է ուսանողների հայոց պատմության, Հայաստանի պատմական աշխարհագրության և համաշխարհային նոր պատմության վերաբերյալ գիտելիքների, պատմական իրադարձությունները վերլուծելու հմտությունների առկայությունը:

կամ

¹ Ներկայացվում է դասընթացի կարևորությունը տվյալ կրթական ծրագրի խնդիրների լուծման հարցում և տեղը ուսումնական պլանում ըստ կրթարվիների

«Հայկական հարցի և Հայոց Ցեղասպանության պատմություն» դասընթացին մասնակցելու կարևոր նախապայման է ուսանողների գիտելիքների և հմտությունների առկայությունը «Պատմություն» մասնագիտության բակալավրի կրթական ծրագրում ուսուցանվող «Հայոց պատմություն», «Հայաստանի պատմական աշխարհագրություն», «Եվրոպայի երկրների պատմություն», «Ռուսաստանի պատմություն» դասընթացներից:

4. Դասընթացը ձևավորում է հետևյալ կրթական վերջնարդյունք(ներ)ը² և /կամ կոմպետենցիաները.

«Հայկական հարցի և Հայոց Ցեղասպանության պատմություն» դասընթացի ուսումնասիրման արդյունքում ուսանողի ակնկալվող վերջնարդյունքներն են.

1. իմանա Հայկական հարցի տեսական հիմունքները,
2. իմանա հայկական հարցի զարգացման փուլերը, հարցի առաջացման վերաբերյալ գոյություն ունեցող տեսակետները հայ արդի հայագիտության մեջ:
3. իմանա ցեղասպանությունների ուսումնասիրման մեթոդական հիմքերը
4. կարողանա ձեռք բերած տեսական գիտելիքները կիրառել գործնականում,
5. տիրապետի պատմության հետազոտության մեթոդներին,
6. կարողանա հայկական հարցի լուծման գործում միջազգային դիվանագիտության դերի վերաբերյալ կատարել ինքնուրույն եզրահանգումներ:

Դասընթացի ուսումնասիրման արդյունքում ուսանողը ձեռք կբերի հետևյալ կոմպետենցիաները.

Ա) Ընդհանրական կոմպետենցիաներ

Գործիքային կոմպետենցիաներ (ԳԿ)՝

ԳԿ1 վերլուծելու և սինթեզելու ունակություն,

ԳԿ4 մասնագիտական ոլորտի գիտելիքների հիմունքներ,

ԳԿ9 խնդիրների լուծում,

ԳԿ10 որոշումների ընդունում:

Համակարգային կոմպետենցիաներ (ՀԳԿ)՝

ՀԳԿ1 գիտելիքները գործնականում կիրառելու կարողություն,

ՀԳԿ2 հետազոտություններ կատարելու ունակություններ,

ՀԳԿ3 սովորելու ունակություն,

ՀԳԿ8 ինքնուրույն աշխատելու ունակություն,

Բ) Առարկայական (մասնագիտական) կոմպետենցիաներ (ԱԿ)

ԱԿ2 հստակ հաղորդել ստացված հենքային գիտելիքները,

ԱԿ4 ցուցաբերել առարկայի ընդհանուր կառուցվածքի և առանձին մասերի միջև կապերի իմացություն,

ԱԿ6 կիրառել տվյալ առարկային բնորոշ մեթոդները,

ԱԿ11 տիրապետել ինքնուրույն հետազոտության մեթոդներին և կարողանալ մեկնաբանել հետազոտության արդյունքները,

² <http://www.vsu.am/karg/ararkayakan-nkaragir-17.pdf>

Լրացվում է «Առարկայի նկարագրի մշակման ռազմավարության» կոմպետենցիաների ցանկին համապատասխան:

ԱԿ14 տիրապետել տվյալ մասնագիտական մակարդակում պահանջվող կոմպետենցիաներին:

5. Դասընթացի դերը կրթական ծրագրի շրջանավարտների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևավորման հարցում ըստ աշխատաշուկայի պահանջների³.

«Հայկական հարցի և Հայոց Ցեղասպանության պատմություն» դասընթացից ձեռք բերված գիտելիքներն և հմտությունները շրջանավարտը կարող է կիրառել դպրոցում, այլ կրթական հաստատություններում, թանգարաններում, արխիվում մասնագիտական գործունեության ընթացքում, նաև ասպիրանտուրայում կրթությունը շարունակելու և պատմության ու ցեղասպանագիտության բնագավառում գիտական հետազոտություններ կատարելու նպատակով:

6. Դասընթացի ծավալը, ուսումնական աշխատանքի տեսակները, արդյունքների ամփոփման ձևերը

Չափանիշ	Հեռակա ուսուցման համակարգ
Դասընթացի ընդհանուր աշխատատարությունը (կրեդիտ /ընդհանուր ժամաքանակ)	2 կրեդիտ/60 ժամ

Աշխատանքի տեսակը	Ժամաքանակ
Դասախոսություն	4
Գործնական աշխատանք	
Սեմինար պարապմունք	4
Լաբորատոր աշխատանք	
Ինքնուրույն աշխատանք	52
Ընդամենը	
Ստուգման ձևը	

7. Ուսումնական աշխատանքների տեսակները⁴ .

- **Դասախոսությունը** դասախոսի կողմից դասընթացի ծրագրի շրջանակներում գիտական-տեղեկատվական թեմայի վերաբերյալ տրամաբանորեն կառուցված, հետևողական ու պարզ խոսքի շարադրանքն է, որի նպատակն է ուսանողին տալ համապարփակ գիտելիքներ: Դասախոսը վերլուծում, մեկնաբանում է թեմայի առավել կարևոր, դժվար ընկալելի, հանգուցային հարցերը: Դասախոսությունը ուսանողի

³ Նշվում է, թե տվյալ դասընթացի յուրացման, ամփոփման արդյունքում ձեռքբերված գիտելիքները, հմտությունները և կարողությունները աշխատաշուկայի որ բնագավառներում և ոլորտներում կարող է շրջանավարտը կիրառել

⁴ Թողել այն տեսակը, որը տվյալ դասընթացի դասավանդման համար նախատեսված է: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

առջև ուրվագծվող գիտական մի ճանապարհ է, որը նա կարող է միայն անցնել գիտական գրականության ընթերցանության, ուսումնական բնույթի այլ պարապմունքների և ինքնուրույն կատարած աշխատանքների շնորհիվ: Դասախոսը պետք է խթանի ուսանողի ակտիվ իմացաբանական գործունեությունը, նպաստի նրանց ստեղծագործական մտածողության ձևավորմանը: Ուսանողը նույնպես պետք է լինի դասախոսության ակտիվ մասնակից: Ուսանողը դասախոսությանը ներկայանալուց առաջ պետք է ծանոթացած լինի տվյալ դասին ներկայացվող թեմային, որպեսզի կարողանա մասնակցել ուսումնական գործընթացին:

- **Գործնական աշխատանքների** ժամանակ ուսանողը կատարում է լսարանային աշխատանք՝ դասախոսի անմիջական ղեկավարման ներքո: Գործնական պարապմունքները անցկացվում են գործնական խնդիրների լուծման, առաջադրանքների իրականացման, թեստերի, իրավիճակային վերլուծությունների, գործարար խաղերի, խմբային աշխատանքների, տնային առաջադրանքների, ուղեղային գրոհների, ինտերակտիվ ուսուցման միջոցով՝ տեսական գիտելիքները կիրառելու, գործնական ունակությունների և հմտությունների ձեռքբերման և ամրապնդման նպատակով: Դասախոսն առաջադրում է գործնական պարապմունքների թեման, նպատակը, խնդիրները, այն հարցերը, որոնք պետք է լուծել գործնական պարապմունքի ընթացքում, գործնական պարապմունքի անցկացման մեթոդները և պատասխանում է ուսանողների տված հարցերին:
- **Մեմինար պարապմունքները** խմբային պարապմունքների հիմնական տեսակներից է, որի ընթացքում ուսանողը սովորում է բանավոր շարադրել նյութը, պաշտպանել իր տեսակետները և եզրահանգումները: Մեմինարի ընթացքում ուսանողները քննարկում, պատասխանում են թեման, զեկույցները և ռեֆերատները, որոնք հանձնարարել է դասախոսը:
Մեմինարին պատրաստվելու համար անհրաժեշտ է ուսումնասիրել հիմնական և լրացուցիչ գրականություն տվյալ թեմայով: Գրականության ուսումնասիրությունից և համառոտագրումից հետո պետք է կազմել պլան՝ բանավոր պատասխանի համար, ապա մտածել ելույթի բովանդակության հարցադրումների և պատասխանների մասին:
- **Լաբորատոր աշխատանքները** նպաստում են տեսական նյութի առավել լավ յուրացմանը և ամրապնդմանը: Լաբորատոր աշխատանքները նպատակ ունեն ամրապնդելու ուսումնասիրվող թեմաների տեսական դրույթները, ուսանողներին ուսուցանելու փորձարարական հետազոտությունների մեթոդները, հաղորդելու ինքնուրույն վերլուծության, տվյալների ամփոփման, լաբորատոր սարքավորումների, համակարգիչների, սարքերի, էլեկտրոնային ծրագրերի հետ աշխատելու փորձ և հմտություններ: Լաբորատոր աշխատանքն անցկացման համար ուսանողը պարտավոր է ուսումնասիրել թեմային վերաբերող տեսական նյութը (դասախոսություն, համապատասխան գրականություն) և փորձի, հետազոտության մեթոդոլոգիան:
Դասախոսի հսկողությամբ ուսանողը իրականացնում է փորձը, հետազոտությունը, գրանցում է արդյունքները և կատարում (գրանցում) համապատասխան եզրակացություն

- **Ինքնուրույն աշխատանքը** ուսանողների ուսումնական, գիտահետազոտական աշխատանքն է, որն իրականացվում է դասախոսի առաջադրանքով և մեթոդական ղեկավարությամբ, բայց առանց նրա անմիջական ղեկավարության:

Ինքնուրույն աշխատանքի տեսակներն են⁵

- **Ռեֆերատ** – ուսանողների ինքնուրույն գրավոր, որտեղ ուսանողը շարադրում է որևէ հարցի կամ թեմայի էությունը՝ հենվելով գրական աղբյուրների վրա (դասագրքեր, ձեռնարկներ և այլն):
- **Գործարար խաղեր** – պայմանական իրավիճակներում սոցիալ-տնտեսական համակարգերի և մարդկանց մասնագիտական գործունեության կառավարման գործընթացների նմանակեղծային մոդելավորում՝ առաջացող հիմնախնդիրների ուսումնասիրման և լուծման նպատակով:
- **Էսսե** – արձակ ստեղծագործություն՝ քննադատության և լրագրության ժանրի որևէ խնդրի ազատ վերլուծություն:
- **Կլոր սեղան** – ինքնուրույն աշխատանքի ձևին բնորոշ է թեմատիկ բանավեճի համադրումը խմբային աշխատանքի հետ:
- **Կոնկրետ իրավիճակների վերլուծություն** – ուսանողների ակտիվ գործունեության կազմակերպման ամենաարդյունավետ և տարածված ձևերից մեկն է, որը զարգացնում է մասնագիտական և կեցությանը վերաբերող տարբեր հարցերի վերլուծության կարողությունը:
- **Նախագծերի մեթոդ** – ուսումնաճանաչողական, ստեղծագործական կամ խաղային համատեղ գործունեության տեսակ է, սովորող-գործընկերների միջև, որոնք ունեն ընդհանուր նպատակ և համաձայնեցված միջոցներ՝ ուղղված որևէ խնդրի լուծման կամ որոշակի արդյունքի ձևակերպման:
- **Հարցի նախապատրաստման մոդել** – կամավորության սկզբունքով ընտրված ուսանողն իր նախընտրած հակիրճ ձևով նախապատրաստում է տվյալ առարկայից քննության կամ ստուգարքի հարցերի իր պատասխանների փաթեթը: Քննությունից (ստուգարքից) 1 շաբաթ առաջ նա հանձնում է փաթեթը դասախոսին, որը ստուգում է այդ նյութերը և որոշում դրանց համապատասխանությունը տվյալ առարկայի բովանդակությանը:
- **Ինքնուրույն աշխատանք համացանցում** – նոր տեղեկատվական տեխնոլոգիաները կարող են օգտագործվել հետևյալ նպատակներով՝ համացանցում անհրաժեշտ տեղեկատվության որոնման համար, երկխոսություն համացանցում, թեմատիկ ցանցային էջերի օգտագործում:
- **Աշխատանքային տեսք** – նախատեսված է ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքների համար և թույլ է տալիս գնահատել ուսումնական նյութի յուրացման աստիճանն ուսանողների կողմից:
- **Զեկույց** – որևէ գիտական կամ հետազոտական թեմայի շուրջ կատարած եզրակացությունների, ստացած արդյունքների ներկայացում ուսանողի կողմից:
- **Հարցազրույց** – վերահսկողության միջոց, որը կազմակերպվում է որպես հատուկ զրույց դասավանդողի և ուսանողների միջև՝ կապված այնպիսի թեմայի հետ ինչպիսին կարգապահությունն է, և նախատեսված է հստակեցնել ուսանողների գիտելիքների շրջանակը կոնկրետ թեմայի, հարցի վերաբերյալ:

8. Դասավանդման մեթոդներն են⁶ հիմնահարցային դասախոսություն, դասախոսություն-երկխոսություն, դասախոսություն-քննարկում, *թեմատիկ սեմինար*, սեմինար-բանավեճ, գործնական աշխատանք՝ անհատական աշխատանք, գործնական աշխատանք՝ խմբային աշխատանք, ուսուցում գործողությամբ (action learning), իրավիճակային խնդիրների վերլուծություն, գործարար խաղեր....

⁵ Թողել այն տեսակը, որը տվյալ դասընթացի դասավանդման համար նախատեսված է: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

⁶ Ներկայացված են օրինակներ: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

9. Ուսումնասության մեթոդներն են⁷՝ մտքերի քարտեզագրում, թիմային քննարկում, իրադրությունների վերլուծություն, ալգորիթմների և հրահանգների կազմում, աղյուսակների և դասակարգման համեմատման և համակարգման սխեմաների կազմում, փորձի/հետազոտության արդյունքների վերաբերյալ եզրակացության ներկայացում....

⁷ Ներկայացված են օրինակներ: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

10. Դասընթացի համառոտ բովանդակությունը, ուսումնական աշխատանքի ծավալը՝ ըստ բաժինների և թեմաների⁸.

h/h	Թեմա (բաժին)	Ուսումնական աշխատանքի ժամաքանակն ըստ տեսակների				
		դասախոսություն	սեմինար պարամետր	գործնական աշխատանք	լաբորատոր աշխատանք	ինքնուրույն աշխատանք
1.	Դիվանագիտական պայքարը Հայկական հարցի շուրջ Սան-Ստեֆանոյից մինչև Բեռլին:	2				
2.	Բալկանյան պատերազմը և Արևելյան հարցի սրումը 1912թ.:		2			
3.	Հայկական հարցի արձարծումները միջազգային դիվանագիտության կողմից առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներին:		2			
4.	Հայկական հարցը 1919-1920թթ.	2				
ԸՆԴԱՄԵՆԸ		4	4			

11. Ուսումնամեթոդական գրականության ապահովման քարտ

h/h	Անվանումը/հեղինակ	Հրատարակության տարի
Պարտադիր գրականություն (ՊԳ)		
1.	Հայոց պատմություն, հատոր 3-րդ, գիրք 1-ին, Նոր ժամանակաշրջան (17-րդ դ. 2-րդ կես – 1918 թ.)	Երևան, 2010
2.	Հայոց պատմություն, հատոր 3-րդ, գիրք 2-րդ, Նոր ժամանակաշրջան (17-րդ դ. 2-րդ կես – 1918 թ.)	Երևան, 2015
3.	Հայոց պատմություն, հատոր 4-րդ, գիրք 1-ին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918 – 1945 թթ.)	Երևան, 2010

⁸ Նման է օրացուցային պլանին

4.	Հայոց պատմություն, հատոր 4-րդ, գիրք 2-րդ, Նորագույն ժամանակաշրջան (1945 – 1991 թթ.)	Երևան, 2016
5.	Արման Կիրակոսյան, Հայկական հարցը և հայերի ցեղասպանությունը	Երևան, 2006
6.	Լենդրուշ Խուրշուդյան, Հայկական հարցը	Երևան, 1995

Լրացուցիչ գրականություն(ԼԳ)

*	<ol style="list-style-type: none"> 1. Հայ Ժողովրդի պատմություն, Գ.Ա. հրատ., հ.5, Ե., 1974 2. Լեո, Անցյալից, Թիֆլիս, 1925 3. Լեո, Թուրքահայ հեղափոխության գաղափարաբանությունը 4. Լեո, Հայոց հարցի վավերագիրը, Թ., 1915 5. Մ. Օրմանյան, Ազգապատում, մաս III, Երուսաղեմ, 1927 6. Ն. Ադոնց, Հայկական հարցի լուծման շուրջ, Ե., 1989 7. «Ատենագրությունք Ազգային Ժողովո», 1878 8. «Բարենորոգումները Հայաստանում»: Ժողովածու դիպլոմատիկական դոկումենտների, Թիֆլիս, 1915 9. «Հայերի ցեղասպանությանը Օսմանյան կայսրությունում», Ե., 1991 10. Հայկական հարցը, Հայկական հանրագիտարան, Ե., 1996 11. Հայկական հարցը խաղաղության ժողովին առջև, Բոստոն, 1919 12. Կիրակոսյան Ջ., Սահակյան Ռ., Սան-Ռեմոյի կոնֆերանսը և Հայաստանը, ԲՀԱ, հ.3, 1972 13. Կիրակոսյան Ջ., Առաջին համաշխարհային պատերազմը և արևմտահայությունը, Ե., 1979 14. Ջ. Կիրակոսյան, Երիտթուրքերը պատմության դատաստանի առաջ, գիրք 1-ին, Ե., 1982, գիրք 2-րդ, Ե., 1983 15. Ջ. Կիրակոսյան. Բուրժուական դիվանագիտությունը և Հայաստանը (19-րդ դարի 70-ական թթ.), Ե., 1978 16. Հայաստանը միջազգային դիվանագիտության և սովետական արտաքին քաղաքականության փաստաթղթերում. (1828-1923), Ջ. Կիրակոսյանի խմբ., Ե., 1972թ. 17. Ա. Կիրակոսյան, Բրիտանական դիվանագիտությանը և արևմտահայության խնդիրը (19-րդ դարի 30-ական թթ. - 1914թ.), Ե., 1999 18. Ս. Վրացյան, Հայաստանը բոլշևիկյան մուրճի և թուրքական սալի միջև Բեյրութ, 1954 19. Ս. Վրացյան, Բանակցություններ Ազգային Պատվիրակության և Հայաստանի Հանրապետության միջև: Պոսթըն, 1920 20. Ս. Վրացյան, Հայաստանի հանրապետությունը, ցանկ. հրատ. 21. Գ. Գալոյան, Հայաստանը և մեծ տերությունները 1918-1923թթ. 22. Գալոյան Գ., Պատմության քառուղիներում, Ե., 1982 	
---	---	--

- 23 Լևոն Շանթ, Մեր անկախությունը, Բոստոն, 1925
- 24 Քաջազնունի Հ., Դաշնակցությունն անելիք չունի այլևս, Թիֆլիս, 1923
- 25 Ա. Ահարոնյան, Սարդարապատից մինչև Լոզան: Քաղաքական օրագիր Բոստոն, 1943
- 26 Ալ. Խատիսեան, Հայաստանի հանրապետության ծագումն ու զարգացումը
- 27 Ա. Եսայան, «Հայկական հարցը» և միջազգային դիվանագիտությունը Ե., 1965
- 28 Ա. Եսայան, Հայաստանի միջազգային իրավական դրությունը 1920-1922թթ, Ե., 1967
- 29 Մ. Եսայան, Հայկական հարցը և միջազգային դիվանագիտությունը Ե., 1965
- 30 Ա. Եսայան, Հայաստանի միջազգային իրավական դրությունը 1920-1922թթ., Ե., 1967
- 31 Սասունի Կ., Թրքահայասանը Ա. աշխարհամարտի ընթացքին (1914-1918): Թրքահայոց գաղթաշարժերը և անոնց դերը Հայաստանի Հանրապետության կազմության մեջ, Բեյրութ, 1966
- 32 Է. Ջոհրաբյան, Սովետական Ռուսաստանը և հայ-թուրքական հարաբերությունները (1920-1922), Ե., 1979
- 33 Է. Ջոհրաբյան, 1920թ. հայ-թուրքական պատերազմը և տերությունները Ե., 1997
- 34 Մ. Մերոբյան, Հայկական հարցը և անոր փուլերը, Բեյրութ, 1937
- 35 Վ. Բայբուրդյան, Հայ-քրդական հարաբերությունները Օսմանյան կայսրությունում (XIX դարում և XX դ. սկզբին), Ե., 1989
- 36 Մ. Ներսիսյան, Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարը թուրքական բռնապետության դեմ 1850-1870թթ., Ե., 1955
- 37 Միք. Վարանդյան, Հայկական շարժման նախապատմությունը, հ. 1 ժնև, 1912
- 38 Բ. Իշխանյան, Տաճկահայ խնդիրը և միջազգային դիպլոմատիան Թ., 1906
- 39 Սարուխանյան, Հայկական խնդիրը և ազգային սահմանադրությունը Թուրքիայում (1800-1910) Թ., 1912
- 40 Շավարշ Թորիկյան, Հայկական հարցը և միջազգային օրենքը Բեյրութ, 1976
- 41 Ջավեն Մարլեան, Հայկական հարցի մասին, Պեյրութ, 1978
- 42 Գաբրիել Լազյան, Հայաստան և հայ դատը
- 43 Խ. Բաղայան, Հայկական հարցը, Ս. Ստեֆանոյի պայմանագիրը և Բեռլինի կոնգրեսը 1878թ., Ե., 1955
- 44 Բյուրատ Սմբատ, Արևելյան խնդիր և հայկական հարց, Կահիրե, 1927
- 45 Հ. Աճառյան, Տաճկահայոց հարցի պատմությունը (սկզբից մինչև 1915թ.), Նոր Նախիջևան, 1915
- 46 Կ. Իզմիրլեան, Հայ ժողովրդի քաղաքական ճակատագիրը անցյալին և ներկայիս (քննական տեսություն) Պեյրութ, 1964
- 47 Կ. Թառոյան, Արևմտահայության ազատագրական պայքարը XIX դ. վերջին - XXդ. սկզբին, Ե., 1980
- 48 Չերազ Մինաս, Թե ինչ շահեցանք Պերլինի վեհաժողովին, Կ. Պալիս, 1878

- 49 Բյուրատ Սմբատ, Արևելյան խնդիր և հայկական հարց, Կահիրե, 1927
- 50 Համբարյան Ա., Երտթուրքերի ազգային և հողային քաղաքականությունը և ազատագրական շարժումները Արևմտյան Հայաստանում (1908-1914), Ե., 1979
- 51 Չոհրապ Գ., Հայկական հարցը փաստաթղթերու լույսին տակ, Պեյրուք, 1976
- 52 Ատում, Բարենորոգումներու հարցը, Կ.Պոլիս, 1914
- 53 Լազեան Գ., Հայաստանը և հայ դատը ըստ դաշնագրերու Գահիրե, 1942
- 54 Աղայան Ծ., Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարի պատմությունից, Ե., 1976
- 55 Գանգրոլնի Հ., Հայ հեղափոխությունը օսմանյան բռնատիրության դեմ Բեյրուք, 1973
- 56 Մ. Արզումանյան, Արհավիրքից վերածնունդ, Ե., 1973
- 57 Սարգսյան Ե., Թուրքիան և նրա նվաճողական քաղաքականությունը Անդրկովկասում, Ե., 1964
- 58 Ավետիսյան Հ., Հայկական հարցը 1918 թվականին, Ե., 1997
- 59 Սիմոնյան Հ., Թուրք ազգային բուրժուազիայի գաղափարախոսությունը և քաղաքականությունը, Ե., 1986
- 60 Արզումանյան Մ., Հայաստանը 1914-1917թթ.Ե., 1969
- 61 Մելիքյան Վ., Ռուսաստանի ժամանակավոր կառավարությունը և հայկական հարցը 1917թ. , ՊԲՀ, 1-2 1994,
- 62 Հարությունյան Ա., Թուրքական ինտերվենցիան Անդրկովկաս և 1918թ. ինքնապաշտպանական կռիվները, Ե., 1984
- 63 Տեր-Հակոբյան Մ., Թրքահայաստանի կորուստը և արտասահմանի հայոց ապագան: Հայ և օսմանյան հարաբերությամբ պատմության վերատեսության լույսին տակ, Բեյրուք, 1967
- 64 Սարգսյան Հ., Բրեստից մինչև Մուղղոս: Հայաստանի միջազգային իրավական և քաղաքական դրության մի քանի հարցեր, Ե., 1989
- 65 Սողոմոնյան Ա., Քինգ-Քրեյնի ամերիկյան հանձնաժողովը և Հայաստանի մանդատի հարցը, «Պատմության հարցեր», պր. 2., Ե., 1989
- 66 Ա. Նասիպեան, Բրիտանիա և հայկական հարցը, 1915-1923թթ., Բեյրուք, 1994
- 67 Բաբկեն Վարդապետ, Հայկական հարցը և Պողոս Նուբար փաշան Վաղարշապատ, 1914
- 68 Ս. Կարապետյան, 1920թ. հայ-թուրքական պատերազմը և Սովետական Ռուսաստանը, Ե., 1965
- 69 Հ. Տերտերյան, Հայաստանի Հանրապետության և Խորհրդային Ռուսաստանի բանակցությունները. Լևոն Շանթի պատվիրակությունը, «Հայրենիք» ամսագիր, 1954, Հունվար, փետրվար, մայիս
- 70 Մըսրյան Զ., Երեք դաշնագրեր (Ալեքսանդրապոլի, Մոսկվայի և Կարսի դաշնագրերը. 1920-1921թթ.), Բեյրուք, 1979
- 71 Շահան Նաթալի, Երեք դաշնագրեր (Ալեքսանդրապոլի, Մոսկվայի և Կարսի), Բեյրուք, 1957
- 72 Մ. Արզումանյան, Արհավիրքից դեպի վերածնունդ

- 73 Ռ. Սահակյան, Թուրք-ֆրանսիական հարաբերությունները և Կիլիկիան 1919-1921թթ.Ե., 1970
- 74 Ռեմ Ղազանյան, Բոլշևիկներն ու երիտթուրքերը: Նոր փաստաթղթեր ռուս-թուրքական հարաբերությունների մասին (1920-1922թթ.),Ե., 1998
- 75 Ռ. Փիրուվյան, Հայաստանը Հ.Հ.Դ. բոլշևիկ հարաբերությունների յլորտում (1914-1921),Ե., 1997
- 76 Сборник договоров царской России с другими государствами, 1856-1917 М., 1952
- 77 Киняпина Н. С., Внешняя политики России во второй половине XIXв.М., 1974
- 78 Б. Борьян, Армения, международная дипломатия и СССР, т. I, М.-Л. 1928
- 79 Борьян Б., Армения, Международная дипломатия и СССР, ч. I-II.
- 80 Дебидур А, Дипломатическая история Европы от Венского до Берлинского конгресса (1814-1878), Т. 1-2., М, 1968
- 81 Кургинян Е., Армянская проблема в международных отношениях, 1876
- 82 История дипломатии, т. 2, 2 изд., М., 1963
- 83 Степанян С., Армения в политике империалистической Германии, Е., 1975
- 84 Аветян А., Германский империализм на Ближнем Востоке, М., 1966
- 85 Сафрастян Р., Доктрина османизма в политической жизни османской империи, М., 1985
- 86 Будущее устройство Армении по официальным документам Оранжевой книги, трактующей реформы в Армении, Петроград, 1915
- 87 Материалы по истории франко-русских отношении за 1910-1914гг. Сборник секретных дипломатических документов бывшего Императ. Российского министерства иностр. дел., М., 1922
- 88 Киракосян А., Великобритания и армянский вопрос (90-ые гг. XIX века),Е., 1990
- 89 Диев П., Армянский вопрос в Турции, М., 1893
- 90 Ахов М., Россия и армяне, СПб, 1896
- 91 Братская помощь пострадавшим в Турции армянам, М., 1898
- 92 Амфитеатров А., Армянский вопрос, СПб, 1906
- 93 Гирс А., Россия и Ближний Восток, СПб, 1906
- 94 Раздел азиатской Турции, (по секретным документам б. Министерства иностр. дел), под редакцией Адамова, М., 1924
- 95 Диллон Эм., Положение дел в турецкой Армении. В книге: «Положение армян в Турции до вмешательства держав в 1895г», М., 1896
- 96 Алиев Г., Турция в период привлечения младотурок. (1908- 1918гг.)М., 1972
- 97 Контансон Людовик де, Реформы в Азиатской Турции. Армянский вопросМ., 1914
- 98 Сборник дипломатических документов Министерства иностр. дел. Реформы в Армении. 26 ноября 1913г. 10 мая 1914г., Пр., 1915
- 99 Кочар М., Армяно-турцкие общественно-политические отношения и армянский вопрос в конце XIX

- начале XX вв.Е, 1988

- 100 «Сборник договоров России с другими государствами, 1856-1917»М., 1952
- 101 Степанян С, Армения в политике империалистической Германии, Е., 1975
- 102 Ефремов П., Внешняя политика России 1907-1914гг., М., 1961
- 103 Лудшувейт Е., Турция в годы первой мировой войны, М., 1966
- 104 Акопян С, Западная Армения в планах империалистических держав в период первой мировой войны, Е., 1967
- 105 Готлиб В., Тайная дипломатия во время первой мировой войны, М., 1961
- 106 Панцев А., Брестский мир. Вопросы, истории, М., 1990
- 107 Дживелегов А., Русская революция и Армения. „Армянский вестник„, N 10 1917
- 108 Керенский А., Жизнь, политическая деятельность и речи, Пгд., 1917
- 109 Оперовский А., Идея автономного строя Турецкой Армении под протекторатом России, Пятигорск, 1915
- 110 История дипломатии, 2 изд., Т. 3, М. 1965
- 111 Никольсон Г., Как делался мир в 1919 г., М., 1945
- 112 Г. Г. Махмурян, Лига наций Армянский вопрос и республика Армения. Е, 1999
- 113 Гершов З., Вудро Вилсон,М., 1983
- 114 Хауз Э. М., Архив полковника Хауза, М., 1944
- 115 Ллойд Дордж Д., Правда о мирных договорах, Т. 1-2, М., 1957
- 116 Армянский вопрос на Лозанской конференции, Извлеченная из протоколовТифлис, 1926
- 117 История внешней политики СССР 1917-1985, т. 1, М., 1986
- 118 Кузнецова С, Установление советско-турецких отношений, М., 1961
- 119 Хейфец А., Советская дипломатия и народы Востока, 1921-1927гг., М., 1968
- 120 Астахов Г., От султаната к демократической Турции. Очерки из истории кемализма, М.-Л., 1926
- 121 Шамсудинов А.М., Национально - освободительная борьба в Турции в 1918 -1923 гг.М., 1966
- 122 Кемаль Ататюрк, Избранные речи и выступления, М., 1966
- 123 Кемаль Мустафа. Путь новой Турции. 1919-1927. М., 1929. Т. I, II, III, IV,М., 1934
- 124 Ключников Ю. Б., Севр и Лозанна. К дипломатической истории Договоров. Севрский мирный договор и акты, подписанные в Лозанне, М., 1927
- 125 Илюхина Р. М., Лига нации. 1919-1934, М., 1982
- 126 Leari. M., La question armenienne a` la lumiere des documents, P., 1913
- 127 Anderson M. The Eastern Question 1774-1923, L., 1966
- 128 Langer W., Diplomacy of imperialism. 1890-1902, N. Y., 1935
- 129 Grenvill J., Lord Salisburi and Foreign Policy. The Close of the Nineteenth Century, L., 1964

130 Douglas R., Britain and the Armenian Question 1894-97, «The Historical Journal», N 19	
131 Mandelstam A., Le sort de l' Empire Ottoman, Lausanne-P., 1917	
132 Mandelstam A., La Societe des Nations et Les Puissances devant le probleme armenien, Beyrout, 1970	
133 Treaty of Peace with Turkey. Signed at Sevres, August 10, 1920, L, 1920	
134 Helmreich P., From Paris to Sevres, Columbus, Ohio, 1974	
135 Documents diplomatiques Francais 1871-1914, 3 erne serie, t. VI-IX, P. 1933-63	
136 The Joint Mandate Scheme. A Turkish Empire under Amerikan Protection New York, 1919	
137 Howard H. N, The King-Crane Commision. An American inguiry in the Middle East, Beirut, 1963	
138 Gidney J., Mandate for Armenia, Kent, Ohio, 1967	
139 Hovhannisian R, The Republiq of Armenia, vols. I-II, Berkeley, 1971-1982	
140 Documents on British Foreign Policy 1919-1939, vol. 8, L. 1958	
141 Morgenthau H, Ambassador Morgmthaus Story, N. Y. 1918	
142 Grabill J., Protestant diplomacy and the Near East, Minneapolis, 1971	
143 Aftandilian G, Armenia: Vision of a Republic, Boston, 1981	
144 Bake R., Woodrow Wilson, Life and Letters, V. 1-8, N.-Y., 1927-1939	

2.		
----	--	--

Համացանցային տեղեկատվական պաշարներ (ՀՏՊ)/ Էլեկտրոնային աղբյուրներ (ԷԱ)

1.	ՀՀ ԳԱԱ, Առաջին աշխարհամարտը և հայ ժողովուրդը, զեկուցումների ժողովածու http://www.academhistory.am/images/grqer_2015/gitajoxov.pdf	Երևան, 2015
----	--	-------------

2.		
----	--	--

12. Դասընթացի ուսումնամեթոդական քարտ
12.1. Դասախոսությունների ուսումնամեթոդական քարտ

h/h	Թեմա	Ուսումնասիրվող հարցեր	Ժամաքանակ	Գրականություն ⁹
1.	Դիվանագիտական պայքարը Հայկական հարցի շուրջ Սան-Ստեֆանոյից մինչև Բեռլին:	Արևելյան հարցի սրումը: 1877-1878թթ. ռուս-թուրքական պատերազմը և հայերը: Արևմտյան Հայաստանի հարցը Սան Ստեֆանոյի պայմանագրում: Հայկական հարցին	2	1. Խուրշուդյան Լ., Հայկական հարցը, Երևան, 1995: 2. Հայ ժողովրդի պատմություն, հ. 6, Երևան, 1981:

⁹ Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, որ.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն

		<p>վերաբերող 16-րդ հոդվածը: 1878թ. մայիսի 30-ի գաղտնի համաձայնագիրը Սան-Ստեֆանոյի պայմանագիրը փոփոխության ենթարկելու մասին: 1878թ. հունիսի 4-ին կնքված անգլո-թուրքական գաղտնի կոնվենցիան: Մ. Խրիմյանի պատվիրակության կազմավորումը և գործունեությունը Եվրոպայում: Արևմտյան Հայաստանի ինքնավարության ծրագրերը: Մեծ տերությունների քաղաքականությունը Հայկական հարցում: Բեռլինի պայմանագիրը և արևմտահայությունը: Հետևանքներ և հետևություններ:</p>	<ol style="list-style-type: none"> 3. Հայկական հարց հանրագիտարան, Երևան, 1996: 4. Սարուխանյան Ն., Հայկական հարցը մինչևտրիդային հայ հասարակական-քաղաքական մտքի և պատմագրության մեջ, Երևան, 1997: 5. Հայոց պատմություն, հատոր 3-րդ, գիրք 1-ին, Նոր ժամանակաշրջան (17-րդ դ. 2-րդ կես – 1918 թ.), Երևան 2010 6. Արման Կիրակոսյան, Հայկական հարցը և հայերի ցեղասպանությունը, Երևան 2006 7. Աղայան Օ., Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարի պատմությունից, Երևան, 1976: 8. Արզումանյան Մ., Դարավոր գոյամարտ, Երևան, 1989: 9. Բաղայան Խ., Հայկական հարցը Սան-Ստեֆանոյի պայմանագրում և Բեռլինի կոնգրեսում 1878թ., Երևան, 1955: 10. Գաբիկյան Խ., Հայկական հարցը Արևելյան հարցի մեջ (1860-1880), Բեյրութ, 1962: 11. Լեո, Հայոց հարցի վավերագրերը, Թիֆլիս, 1915:
--	--	---	--

2.	<p>Հայկական հարցը 1919-1920թթ.</p>	<p>Հայկական հարցը 1919-1920թթ.: Մուղրուսի զինադադարը: Փարիզի խաղաղության վեհաժողովը: Ա.Ահարոնյանի և Պ. Նուբարի պատվիրակությունների գործունեությունը: Միացյալ Հայաստանի նախագիծը և մեծ տերությունները: Հայաստանի մանդատի հարցը: Հայկական սահմանների հարցը 1920թ. Լոնդոնի և Սան Ռեմոյի կոնֆերանսներում: Սևրի պայմանագիրը: Հայաստանի Հանրապետության անկումը և Ալեքսանդրապոլի պայմանագիրը:</p>	2	<ol style="list-style-type: none"> 1. Խուրշուդյան Լ., Հայկական հարցը, Երևան, 1995: 2. Ադոնց Ն., Հայկական հարցի լուծման շուրջ, Երևան, 1989: 3. Ահարոնյան Ա., Սարգսրապատից մինչև Սևր և Լոզան, Երևան, 2001: 4. Գալոյան Գ., Հայաստանը և մեծ տերությունները 1917-1923թթ., Երևան, 1999: 5. Զոհրաբյան Է., 1920թ. թուրք-հայկական պատերազմը և տերությունները, Երևան, 1997: 6. Խաչատրյան Կ., Հայ-ռուսական հարաբերությունները 1920-1922թթ., Երևան, 2007: 7. Կարապետյան Մ., Հայաստանը 1912-1920թթ., Երևան, 2003: 8. Հայաստանը միջազգային դիվանագիտության և սովետական արտաքին քաղաքականության փաստաթղթերում (1828-1923), իմր. Ջ.Կիրակոսյան, Երևան, 1972: 9. Հարությունյան Ա., Սևրի դաշնագրի վերլուծումը, Բեյրութ, 1999:

				<p>10. Նասիբյան Ա., Բրիտանիան և Հայկական հարցը 1915-1923թթ., Բեյրութ, 1994:</p> <p>11. Պողոսյան Ս., Պողոս Նուբար փաշա. ազգային գործիչը, Երևան, 2004:</p> <p>12. Վրացյան Ս., Հայաստանի Հանրապետություն, Երևան, 1993:</p>
--	--	--	--	---

12.2. Գործնական աշխատանքների /սեմինար պարապմունքների ուսումնամեթոդական քարտ

h/h	Թեմա	Ուսումնասիրվող հարցեր	Ժամաքանակ	Մտուզման ձևը	Գրականություն ¹⁰
1.	Բալկանյան պատերազմը և Արևելյան հարցի սրումը 1912թ.:	Բալկանյան պատերազմը և Արևելյան հարցի սրումը 1912թ.: Ազգային բյուրոյի և Ապահովության խորհրդի կազմավորումը: Ազգային պատվիրակության կազմավորումը Պողոս Նուբար փաշայի ղեկավարությամբ: Ռուսաստանի դիրքորոշումը Հայկական հարցում: Բարենորոգումների հայկական ծրագիրը: Թուրքական առաջարկը: Կ. Պոլսի դեսպանախորհուրդը և ռուս-գերմանական հակասությունները: Պ. Նուբարի	2	Բանավոր հարցում	<p>1. Խուրշուդյան Լ., Հայկական հարցը, Երևան, 1995:</p> <p>2. Ժողովածու դիպլոմատիքական դոկումենտների: Բարենորոգումները Հայաստանում 1912թ. Նոյեմբեր 12-ից մինչև 10 Մայիս 1914թ., թարգմ. Ս. Ավագյան, Թիֆլիս, 1915:</p> <p>3. Լեո, Անցյալից: Հուշեր, թղթեր, դատումներ, Թիֆլիս, 1925:</p> <p>4. Լեո, Հայոց հարցի վավերագրերը,</p>

¹⁰ Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն

		<p>ջանքերը տերությունների միջև համաձայնության կայացման գործում: Բարենորոգումների հարցում ռուս-գերմանական համաձայնագիրը: Թուրքիայի վրա տնտեսական ճնշման գործադրումը: 1914թ. հունվարի 26-ի պայմանագիրը: Եվրոպացի նահանգապետերի ընտրությունը:</p>			<p>Թիֆլիս, 1915:</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Կարապետյան Մ., Հայաստանը 1912-1920թթ., Երևան, 2003: 6. Կիրակոսյան Ա., Բրիտանական դիվանագիտությունը և արևմտահայության խնդիրը (19-րդ դարի 30-ական թթ. – 1914թ.), Երևան, 1999: 7. Հայաստանը միջազգային դիվանագիտության և սովետական արտաքին քաղաքականության փաստաթղթերում (1828-1923), իմբ. Ջ.Կիրակոսյան, Երևան, 1972: 8. Ղամբարյան Ա., Հայկական հարցը 1912-1914թթ. և Մեծ Բրիտանիան, Երևան, 2006: 9. Պողոսյան Ս., Պողոս Նուբար փաշա. ազգային գործիչը, Երևան, 2004
2.	<p>Հայկական հարցի արձարձումները միջազգային դիվանագիտության կողմից առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներին: Կամավորական շարժումը: Հայ գործիչների ջանքերը Կիլիկիայում Անտանտի գորքերի ավիանում կատարելու հարցում: Հայոց մեծ</p>	<p>Հայկական հարցի արձարձումները միջազգային դիվանագիտության կողմից առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներին: Կամավորական շարժումը: Հայ գործիչների ջանքերը Կիլիկիայում Անտանտի գորքերի ավիանում կատարելու հարցում: Հայոց մեծ</p>	2	<p>Բանավոր հարցում</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Խուրշուդյան Լ., Հայկական հարցը, Երևան, 1995: 2. Եսայան Ա., «Հայկական հարցը» և միջազգային դիվանագիտությունը, Երևան, 1965:

	<p>պատերազմի տարիներին:</p>	<p>եղեռնը: Համաշխարհային հասարակության արձագանքները հայերի ցեղասպանության վերաբերյալ: Սայքս-Պիկո-Սազունով համաձայնագիրը: Ֆրանսիական բանակի Հայկական լեգեոնի կազմավորումը:</p>			<ol style="list-style-type: none"> 3. Կարապետյան Մ., Հայաստանը 1912-1920թթ., Երևան, 2003: 4. Կարապետյան Մ., Հայոց 1915-1916թթ. ցեղասպանության հարցերը հայպատմագրության մեջ, Երևան, 1998: 5. Կարապետյան Մ., Հայոց 1915-1916թթ. ցեղասպանության հիմնահարցերը հետխորհրդային հայ պատմագրության մեջ, Երևան, 2005: 6. Հայաստանը միջազգային դիվանագիտության և սովետական արտաքին քաղաքականության փաստաթղթերում (1828-1923), խմբ. Ջ.Կիրակոսյան, Երևան, 1972: 7. Հովհաննիսյան Լ., Հայկական հարցը և մեծ տերությունները 1914-1917թթ., Երևան, 2002: 8. Նասիբյան Ա., Բրիտանիան և Հայկական հարցը 1915-1923թթ., Բեյրութ, 1994: 9. Պեյլերյան Ա., Մեծ տերությունները, Օսմանյան կայսրությունը և հայերը ֆրանսիական արխիվներում (1914-1918), հ. I, Երևան, 2005: 10. Պողոսյան Ս., Պողոս Նուսար փաշա.
--	-----------------------------	---	--	--	---

					ազգային գործիչը, Երևան, 2004:
--	--	--	--	--	-------------------------------

12.3. Ինքնուրույն աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ

h/h	Ինքնուրույն աշխատանքի թեմաները	Աշխատանքի տեսակը ¹¹	Ներկայացման ժամկետները	Ստուգման ձևը	Գրականություն ¹²
1.	Ո՞րն է Հայկական հարցի լուծման իմ տարբերակը	Էսսե - զեկույց	Վերջնաժամկետը՝ մարտի 20	Գրավոր, ներկայացում սալիկաշարով	Ինքնուրույն մտածողություն՝ օգտագործելով առարկայի ընթացքում ուսումնասիրած գրականությունը
2.	Հայկական հարցի ձախողումը իմ պատկերացմամբ	Ռեֆերատ	Վերջնաժամկետը՝ մայիսի 2	Գրավոր	Ինքնուրույն մտածողություն՝ օգտագործելով առարկայի ընթացքում ուսումնասիրած գրականությունը
3.					

13. Դասընթացի նյութատեխնիկական միջոցների ապահովում¹³

¹¹ Տես 7-րդ կետի հինգերորդ պարբերությունը

¹² Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն

¹³ Նշվում են սարք-սարքավորումների, համակարգչային ծրագրերի նկարագրությունները և քանակը, որոնք անհրաժեշտ են տվյալ դասընթացի ուսումնական գործընթացը կազմակերպելու համար

Ռեսուրսի անվանումը	Ռեսուրսի անվանումը, քանակը, նկարագրությունը (անհրաժեշտության դեպքում)
Լսարան (հատուկ կահավորմամբ)	Համակարգիչ, պրոյեկտոր, համացանցի հասանելիություն
Նյութեր լաբորատոր աշխատանքների համար	-
Մարքեր, սարքավորումներ	Խելացի Էկրան
Համակարգչային ծրագրեր	Prezi, Kahoot
Այլ	

14. Գնահատում

Համալսարանում գործում է բակալավրիատի, մագիստրատուրայի և ասպիրանտուրայի ուսանողների գիտելիքների պարբերական ստուգման և գնահատման բազմագործոնային համակարգ, որի կիրառման հիմնական նպատակներն են՝

- կազմակերպել ուսումնառության համաչափ աշխատանքային գործընթաց, ապահովել գիտելիքների համակողմանի ստուգում, խթանել ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքը,
- իրականացնել ինքնուրույն առաջադրանքների, ընթացիկ ստուգումների (ստուգարքներ և քննություններ), ուսումնական գործընթացի այլ բաղադրիչների հաշվառում հետադարձ կապի արդյունավետ մեխանիզմների ներմուծման միջոցով՝ ի նպաստ ուսումնառության գործընթացի բարելավման:

Համալսարանում գնահատման գործընթացը կանոնակարգվում է համաձայն գործող կարգի¹⁴:

14.1. Գիտելիքների ստուգման և գնահատման բաղադրիչներն են՝

- գործնական (սեմինար) և լաբորատոր աշխատանքների ընթացքում նրա ակտիվության և հմտությունների հաշվառում և գնահատում ընթացիկ ստուգումների միջոցով՝ առավելագույնը գումարային 40 միավոր,
- ինքնուրույն աշխատանքների (անհատական առաջադրանքներ) հաշվառում և գնահատում առավելագույնը գումարային 20 միավոր,
- դասընթացի ենթաբաժինների և ծրագրով նախատեսված այլ առաջադրանքների կատարման և յուրացման ընթացիկ ստուգում և գնահատում կիսամյակի ընթացքում (ընթացիկ քննություններ կամ ստուգարքներ)՝ առավելագույնը գումարային 40 միավոր,
- ստուգման արդյունքների ամփոփում գնահատման նշված բաղադրիչների արդյունքների հիման վրա և դասընթացի արդյունարար գնահատականի ձևավորում՝ առավելագույնը գումարային 100 միավոր:

14.2. Ուսանողների գիտելիքների ստուգում.

Դասընթացն ամփոփվում է ստուգարքով:

Ստուգարքով ամփոփվող դասընթացն ավարտվում է կիսամյակի ընթացքում ուսումնական նյութի յուրացման աստիճանը որոշող 2 ընթացիկ ստուգումների և մյուս բաղադրիչների գնահատումների արդյունքներով:¹⁵

¹⁴«Վանաձորի Հ. Թումանյանի անվան պետական համալսարան» հիմնադրամի ուսանողների գիտելիքների ստուգման, գնահատման և հաշվառման կանոնակարգ» (ընդունված ՎՊՀ-ի գիտական խորհրդի կողմից 30.062022թ.),

¹⁵ Կիրառվում է կամ առաջին, կամ երկրորդ պարբերությունն ըստ դասընթացի ամփոփման ձևի:

14.3. Հարցաշար (ըստ ծրագրի)

- 1 Ներածություն: Հայկական հարցի առաջացման վերաբերյալ գոյություն ունեցող տեսակետները, հայկական հարցի զարգացման փուլերը, գրականության տեսություն:
- 2 Դիվանագիտական պայքարը Հայկական հարցի շուրջ Սան-Ստեֆանոյից մինչև Բեռլին:
- 3 Հայկական հարցը 1880-1890-ական թթ.:
- 4 Բալկանյան պատերազմը և Արևելյան հարցի սրումը 1912թ.:
- 5 Հայկական հարցի արձարծումները միջազգային դիվանագիտության կողմից առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներին:
- 6 Հայկական հարցը 1917-1918թթ.
- 7 Հայկական հարցը 1919-1920թթ.
- 8 Հայկական հարցը 1921-1923թթ.
- 9 Հայկական տարածքների հարցը 1945թ.:

Ա) 1-ին ընթացիկ ստուգում

Ընդգրկված թեմաները.

- 1 Ներածություն: Հայկական հարցի առաջացման վերաբերյալ գոյություն ունեցող տեսակետները, հայկական հարցի զարգացման փուլերը, գրականության տեսություն:
- 2 Դիվանագիտական պայքարը Հայկական հարցի շուրջ Սան-Ստեֆանոյից մինչև Բեռլին:
- 3 Հայկական հարցը 1880-1890-ական թթ.:
- 4 Բալկանյան պատերազմը և Արևելյան հարցի սրումը 1912թ.:
- 5 Հայկական հարցի արձարծումները միջազգային դիվանագիտության կողմից առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներին:

Բ) 2-րդ ընթացիկ ստուգում

Ընդգրկվող թեմաները.

- 6 Հայկական հարցը 1917-1918թթ.
- 7 Հայկական հարցը 1919-1920թթ.
- 8 Հայկական հարցը 1921-1923թթ.
- 9 Հայկական տարածքների հարցը 1945թ.:

1 Գնահատման չափանիշները¹⁶.

Ինքնուրույն աշխատանք - 20 միավոր
Մեմինար պարապմունք - 40 միավոր
Առաջին ընթացիկ ստուգում - 20 միավոր
Երկրորդ ընթացիկ ստուգում - 20 միավոր

¹⁶ Լրացվում է ըստ ամբիոնի /դասախոսի որոշման

«ՎԱՆԱԶՈՐԻ Հ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ»
ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ՆԿԱՐԱԳՐԻՉ

Մասնագիտություն՝ 011401.00.6 Մասնագիտական
մանկավարժություն /Պատմություն
/դասիչ, մասնագիտության լրիվ անվանումը/

Կրթական ծրագիր՝ 011401.18.6 «Պատմություն»
/դասիչ, կրթական ծրագրի լրիվ անվանումը/

Որակավորման աստիճան՝ բակալավր
/բակալավր, մագիստրատուրա/

Վանաձոր 2023

Հեռակա ուսուցման համակարգ

Դասընթացի թվանիշը, անվանումը	Պ/բ-035 Հայկական հարցի և Հայոց Ցեղասպանության պատմություն»			
Դասընթացին հատկացվող կրեդիտը	2 կրեդիտ			
Ուսումնառության տարի / կիսամյակ	5-րդ տարի, 9-րդ կիսամյակ			
Ժամերի բաշխումը	Լսարանային	8	Դասախոսություն	4
			Մեմինար	4
			Լաբորատոր աշխատանք	
			Գործնական աշխատանք	
	Ինքնուրույն	52		
Ընդամենը	60			
Ստուգման ձևը	Ստուգարք			
Դասընթացի նպատակը				
Դասընթացի վերջնարդյունքները	<p>Դասընթացը ձևավորում է կրթական ծրագրի հետևյալ վերջնարդյունք(ներ)ը.</p> <p>Գիտելիք</p> <ul style="list-style-type: none"> • Գիտակցել Հայկական հարցի էությունը, դերը հայոց պատմության մեջ • Իմանալ Հայկական հարցի ծագումն ու զարգացման փուլերը, դրան աղերսվող կարևորագույն իրադարձությունները, հայ ժողովրդի քաղաքական դրությունը պատմական տարբեր ժամանակաշրջաններում: • Ձեռքբերել մնայուն գիտելիքներ Հայոց Ցեղասպանության դրդապատճառների, հետևանքների ու ճանաչման ուղղությամբ գործադրված քայլերի վերաբերյալ: • Որպես միջազգային հանցագործություն՝ համեմատություններ անցկացնել այլ նմանատիպ հանցագործությունների հետ: • Իմանալ «Գենցիդ», «Արմենցիդ» տերմինների առաջացման պատմությունն ու հանգամանքները, վերջինիս վերաբերյալ միջազգային քաղաքական ու պատմական քննարկումները, ընդունված որոշումներն ու բանաձևերը: 			

	<p>Հմտություն</p> <ul style="list-style-type: none"> • Հայոց պատմության համատեքստում Հայկական հարցի և Հայոց Ցեղասպանության վերաբերյալ մասնագիտական ոլորտում գործունեություն իրականացնելու հմտություններ: • Պատմական դեպքերի տրամաբանությունը, օրինաչափությունները, իրադարձությունների պատճառահետևանքային կապերը հասկանալու ունակություն: • Հայոց պատմական աղբյուրներում առկա ինֆորմացիայի տարբեր ձևերը օգտագործելու հմտություն: • Հայկական հարցին ու Հայոց Ցեղասպանությանն առնչվող սկզբնաղբյուրների հետ աշխատելու հմտություններ: • Տեղեկատվության հավաքման, պահպանման և մշակման ունակություն, տեղեկույթը կառավարելու հմտություններ <p>Կարողունակություն</p> <ul style="list-style-type: none"> • Հայկական հարցին աղերսվող առանցքային խնդիրները հասկանալու, գնահատելու կարողություն: • Հայկական հարցին և Ցեղասպանությանը առնչվող պատմական կոնկրետ փաստերն ու երևույթները ընդհանուր տեսությունների, գաղափարների տեսանկյունից բացահայտելու կարողություն: • Տվյալ պատմական ժամանակաշրջանում հայկական ավանդական կազմակերպությունների, կուսակցությունների ու նշանավոր գործիչների վարքն ու գործունեությունը վերլուծելու կարողություն: • Պատմական անցյալի դեպքերն ու իրադարձությունները վերլուծելու, դրանց միջև ինքնուրույն եզրակացություններ, համեմատություններ, զուգահեռներ անցկացնելու կարողություն: • Համադրել Հայկական հարցի վերաբերյալ պատմագիտության մեջ առկա տարբեր մոտեցումները, տեսությունները և փաստարկել սեփական դիրքորոշումը: • Ցեղասպանության վերաբերյալ բազմաբնույթ գիտելիքների համակարգման և տեսական վերլուծության կարողություն:
<p>Դասընթացի բովանդակությունը</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Թեմա 1. <u>Չիվանագիտական պայքարը Հայկական հարցի շուրջ Սան-Ստեֆանոյից մինչև Բեռլին:</u> Արևելյան հարցի սրումը: 1877-1878թթ. ռուս-թուրքական պատերազմը և հայերը: Արևմտյան Հայաստանի հարցը Սան Ստեֆանոյի պայմանագրում: Հայկական հարցին վերաբերող 16-րդ հոդվածը: 1878թ. մայիսի 30-ի գաղտնի համաձայնագիրը Սան-Ստեֆանոյի պայմանագիրը փոփոխության ենթարկելու մասին: 1878թ. հունիսի 4-ին կնքված անգլո-թուրքական գաղտնի կոնվենցիան: Մ. Խրիմյանի պատվիրակության կազմավորումը և գործունեությունը Եվրոպայում: Արևմտյան Հայաստանի ինքնավարության ծրագրերը: Մեծ տերությունների քաղաքականությունը Հայկական հարցում: Բեռլինի պայմանագիրը և

	<p>արևմտահայությունը: Հետևանքներ և հետևություններ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Թեմա2</u> Հայկական հարցը 1919-1920թթ.: Մուղրուսի զինադադարը: Փարիզի խաղաղության վեհաժողովը: Ա.Ահարոնյանի և Պ. Նուբարի պատվիրակությունների գործունեությունը: Միացյալ Հայաստանի նախագիծը և մեծ տերությունները: Հայաստանի մանդատի հարցը: Հայկական սահմանների հարցը 1920թ. Լոնդոնի և Սան Ռեմոյի կոնֆերանսներում: Սևրի պայմանագիրը: Հայաստանի Հանրապետության անկումը և Ալեքսանդրապոլի պայմանագիրը:
<p>Գնահատման մեթոդները և չափանիշները</p>	<p>Ուսանողը դասընթացին կարող է հանդես բերել մինչև 100% առաջադիմություն: Առաջադիմության վերջնական գնահատականը ձևավորվում է ողջ տարվա ընթացքում ուսանողի կատարած աշխատանքների գնահատականների հանրագումարի արդյունքում: Գնահատումը կատարվում է ներքոհիշյալ բաղադրիչներին համապատասխան: Յուրաքանչյուր բաղադրիչի դիմաց նշված առավելագույն տոկոսը կարելի է հավաքել ծրագրային պահանջների շրջանակներում տվյալ կետի տակ ներկայացված պահանջները 100%-ով կատարելու դեպքում:</p> <p>Ուսանողների գիտելիքների վերջնական գնահատման ձևերը, գնահատման սկզբունքները</p> <p>Ինքնուրույն աշխատանք - 20 միավոր Մեմինար պարապմունք - 40 միավոր Առաջին ընթացիկ ստուգում - 20 միավոր Երկրորդ ընթացիկ ստուգում - 20 միավոր Ընդամենը -100%</p>
<p>Գրականություն</p>	<p>Պարտադիր-</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Հայոց պատմություն, հատոր 3-րդ, գիրք 1-ին, Նոր ժամանակաշրջան (17-րդ դ. 2-րդ կես – 1918 թ.), Երևան, 2010 2. Հայոց պատմություն, հատոր 3-րդ, գիրք 2-րդ, Նոր ժամանակաշրջան (17-րդ դ. 2-րդ կես – 1918 թ.), Երևան, 2015 3. Հայոց պատմություն, հատոր 4-րդ, գիրք 1-ին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918 – 1945 թթ.), Երևան, 2010 4. Հայոց պատմություն, հատոր 4-րդ, գիրք 2-րդ, Նորագույն ժամանակաշրջան (1945 – 1991 թթ.), Երևան, 2016 5. Արման Կիրակոսյան, Հայկական հարցը և հայերի ցեղասպանությունը, Երևան, 2006 6. Լենդրուշ Խուրշուդյան, Հայկական հարցը, Երևան, 1995 <p>Լրացուցիչ-</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Հայ Ժողովրդի պատմություն, Գ.Ա. հրատ., հ.5, Ե., 1974 2. Լեո, Անցյալից, Թիֆլիս, 1925 3. Լեո, Թուրքահայ հեղափոխության գաղափարաբանությունը

4. Լեո, Հայոց հարցի վավերագիրը, Թ., 1915
5. Մ. Օրմանյան, Ազգապատում, մաս III, Երուսաղեմ, 1927
6. Ն. Ադոնց, Հայկական հարցի լուծման շուրջ, Ե., 1989
7. «Ատենագրությունք Ազգային Ժողովո», 1878
8. «Բարենորոգումները Հայաստանում»: Ժողովածու դիպլոմատիկական դոկումենտների, Թիֆլիս, 1915
9. «Հայերի ցեղասպանությանը Օսմանյան կայսրությունում», Ե., 1991
10. Հայկական հարցը, Հայկական հանրագիտարան, Ե., 1996
11. Հայկական հարցը խաղաղության ժողովին առջև, Բոստոն, 1919
12. Կիրակոսյան Ջ., Սահակյան Ռ., Սան-Ռեմոյի կոնֆերանսը և Հայաստանը, ԲՀԱ, հ.3, 1972
13. Կիրակոսյան Ջ., Առաջին համաշխարհային պատերազմը և արևմտահայությունը, Ե., 1979
14. Ջ. Կիրակոսյան, Երիտթուրքերը պատմության դատաստանի առաջ, գիրք 1-ին, Ե., 1982, գիրք 2-րդ, Ե., 1983
15. Ջ. Կիրակոսյան. Բուրժուական դիվանագիտությունը և Հայաստանը (19-րդ դարի 70-ական թթ.), Ե., 1978
16. Հայաստանը միջազգային դիվանագիտության և սովետական արտաքին քաղաքականության փաստաթղթերում. (1828-1923), Ջ. Կիրակոսյանի խմբ., Ե., 1972թ.
17. Ա. Կիրակոսյան, Բրիտանական դիվանագիտությանը և արևմտահայության խնդիրը (19-րդ դարի 30-ական թթ. - 1914թ.), Ե., 1999
18. Ս. Վրացյան, Հայաստանը բոլշևիկյան մուրճի և թուրքական սալի միջև
Բեյրութ, 1954
- 19 Ս. Վրացյան, Բանակցություններ Ազգային Պատվիրակության և Հայաստանի Հանրապետության միջև: Պօսթըն, 1920
- 20 Ս. Վրացյան, Հայաստանի հանրապետությունը, ցանկ. հրատ.
- 21 Գ. Գալոյան, Հայաստանը և մեծ տերությունները 1918-1923թթ. -
- 22 Գալոյան Գ., Պատմության քառուղիներում, Ե., 1982